

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARIDA O'YIN
TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA REFLIKSIF KO'NIKMALARNI
SHAKLLANTIRISH METODIKASI**

R.D.Shabbozova Termiz davlat pedagogika instituti Boshlang'ich ta'lim
kafedrası Muduri dotsenti. p.f.b.f.d (PhD)

Abdusalimova Munisa Qahramonovna Termiz davlat pedagogika instituti
magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Boshlang'ich sinf o'quvchilarda o'yin ta'lim texnologiyasi asosida refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish, o'yin turlari, rebuslar, krossvord, pedagogik texnologiyalar asosida bolalardagi ko'nikmalarni yanada yaxshilash va rivojlantirish haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar : Pedagogika ta'lim texnologiya , o'yin , rebuslar, krassvord, pedagogika , ko'nikma , malaka , metodika , jamoviy o'yinlar

Kirish. Bugungi kunda butun dunyoda ro'y berayotgan globallashuv sharoitida mamlakatimiz barqaror taraqqiy etib borish uchun har tomonlama modernizasiyalashgan tizimli yondashuvni taqozo qilayotganligi munosabati bilan olib borilayotgan islohotlar samarasini yanada oshirish, davlat va jamiyatning har tomonlama va jadal rivojlanishi uchun shart-sharoitlar yaratish, mamlakatimizni modernizasiya qilish hamda hayotning barcha sohalarini liberallashtirish bo'yicha ustuvor yo'nalishlarni amalga oshirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasida umumiy o'rta va maktabdan tashqari ta'limni tizimli islox qilishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash, o'sib kelayotgan yosh avlodni ma'naviy-axloqiy va intellektual rivojlantirishni sifat jihatidan yangi darajaga ko'tarish, o'quv-tarbiya jarayoniga ta'limning innovatsion shakllari va usullarini joriy etish maqsadida, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-sentabrdagi "Xalq ta'limi boshqaruv tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5538-son Farmoniga ko'ra O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasi tasdiqlandi, O'zbekiston Respublikasining 2030-yilga kelib PISA (The Programme for International Student Assessment) Xalqaro miqyosda o'quvchilarni baholab kelmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi va tahlil natijalari. Boshlang'ich sinfda olingan bilim keyingi bosqich uchun poydevor vazifasini o'taganligi sababli ta'lim sifatini oshirish pedagoglar oldida turgan eng dolzarb masaladir. Shu maqsadda ta'lim

muassasalarida faoliyat ko'rsatayotgan pedagoglar, xususan boshlang'ich sinf o'qituvchilari darslarda yangi zamon ruhini, yangi nafasni olib kirish orqali o'quvchilar bilimni rivojlantirish, ular dunyoqarashini o'stirishga katta e'tibor qaratilishi talab etiladi. Chunki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining diqqati beqaror bo'lib, bir soat uchun mo'ljallangan saboqni sabr-toqat bilan tinglay olmaydi. Bilim olishda avval o'zlashtirilgan bilimlarni takrorlash, ayniqsa, muhim vosita hisoblansa-da, bolalar uchun zerikarli jarayondir. Ayniqsa, boshlang'ich sinflarda ona tili, matematika darslarida yozish natijasida qo'llarni toliqishi, o'qish darslarida bir mavzuni takrorlab o'qish bolalarni zeriktiradi. O'quvchilarni kayfiyatini ko'tarish, toliqqan qo'llarini chigalini yozish maqsadida, turli didaktik vositalar hamda o'yinlar o'tkazish o'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirishda yaxshi samara beradi. Didaktik vositalarga boshqotirma, krossvord, rebus, topishmoq, topshiriq va boshqalar kiradi.

Krossvord. "Krossvord" atamasi ingliz tilidagi "cross" va "word" so'zidan olingan bo'lib, mantiqan ("cross" - kesib o'tish, kesishma, "word" -so'z) "bir-biri bilan kesishadigan so'zlar yig'indisi", lug'aviy ma'nosiga ko'ra esa "kataklarni xarflar bilan to'ldirib, shu kataklarga yashirilgan, ishlanayotgan so'zni topish o'yini" , - mazmunini anglatadi.

Rebus. Lug'aviy ma'nosiga ko'ra ("lotincha" narsa, buyum, narsalar bilan, narsalar vositasida) tushunchasi "voqea, hodisa, harakat ma'nosi mavxum so'zlar, teskari, chalkash ifodalar yordamida ifodalash", demakdir. Ushbu vositalardan foydalanish dars samaradorligi va refleksiv ko'nikmalarni rivojlantirishda asos bo'la oladi

O'yin - inson faoliyatining ko'rinishlaridan biridir. Murakkab va qiziqarli hodisa sifatida u turli kasbdagi kishilar diqqatini jalb etadi. O'yin - inson o'zligining namoyon bo'lishi, uning takomillashuv usulidir. O'yin kattalar hayotida muayyan o'rin tutar ekan, u bolalar uchun alohida ahamiyatga egadir. Uni "bolalikning hamroxi" ham deb atash qabul qilingan. U bolalar hayotining asosiy mazmunini tashkil etadi, u mehnat va ta'lim bilan uzviy aloqada bo'lgan holda yetakchi faoliyat sifatida namoyon bo'ladi. Bola shug'ullanadigan ko'p jddiy ishlar o'yin shaklida bo'ladi. O'yinda shaxsdagi mavjud barcha jihatlar ishga tushadi: bola harakat qiladi, gapiradi, idrok etadi, o'ylaydi.

Ta'limiy o'yinlarning yana bir jihati shuki, u bolada ikki miya yarim sharlarining bir vaqtning o'zida ishlashini ta'minlaydi. Miyadagi bunday faollik berilgan axbarotni bir vaqtning o'zida qabul qiladi, esda saqlaydi uni qayta tahrirlab berilgan savolga tez va aniq javob berishni ta'minlaydi. Shularni inobatga olgan

zamonaviy o'qituvchidan har bir darsni didaktik o'yinlar asosida tashkil etish talab etiladi. Shuning natijasida esa kun davomida bolada charchoq, toliqish kuzatilmaydi.

O'quv-bilim jarayonida yuqori samaradorlikka erishish bolada o'qishga bo'lgan motivatsiyani to'g'ri yo'naltirilganligiga bog'liq. Didaktik o'yinlar aynan shunday motivatsiyani bera oladi. Ta'lim jarayonini alohida jarayon sifatida ko'rib uni bolaning asosiy faoliyati bo'lmish o'yin faoliyatidan ajratib qo'yish esa bolani qafasga solib qo'yish bilan barobar. O'yin faoliyati g'olib yoki mag'lub tushunchalardan iborat bo'lib dars jarayonida qo'llanilganda bola g'olib bolish uchun kurashadi va ana shu kurash natijasida berilgan axbarotni diqqat bilan tinglab bilimlarni osongina egallab oladi. Bir vaqtning o'zida bu bilimlarni hayotda qo'llab ko'radi.

Misol tariqasida "33ta 33" didaktik o'yinida bola ko'paytirish jadvalini yaxshi yodlagan bo'lishi va diqqatini ishga solgan holda ishtirok etishi kerak bo'ladi. O'yin sharti sinf o'quvchilari sonlarni tartib bilan aytganda 3 raqami ishtirok etgan sonlar va 3 ga bo'linadigan sonlar aytilmay o'rniga qarsak chalinadi. (1,2, qarsak, 4,5, qarsakvah.). Sanoq 33 soniga qadar davom etadi sanoqda adashgan o'quvchi o'yindan chiqib ketadi va sanoq qayta boshlanadi.

Boshlang'ich ta'limda o'yin ijodiy faoliyatning bir shaklidir. Bunda o'quvchi ijtimoiy va moddiy borliqni bilish hamda anglash asosida emotsional - hissiy, intellektual-axloqiy rivojlanadi.

O'yinlar, ularning inson taraqqiyotidagi o'rni haqida psixologiya, etnografiya, madaniyat, pedagogika fanlarida bir qator tadqiqot ishlari olib borilgan. XIX asrning oxirida nemis olimi K. Gross o'yinlarni tizimli o'rganishga xarakat qilgan bo'lsa, nemis psixologi K. Byuller o'yinlarni "qoniqish hosil qiluvchi" faoliyat sifatida tadqiq etadi. L.S. Vigotskiy, A.N. Leontyevlar fikricha, o'yinlarni nazariy jihatdan ijtimoiy tabiatiga ko'ra ma'lum faoliyatiga yo'naltirilganligi bilan bog'lab, tadqiq etgan bo'lsalar, D.B. Elkonin shaxs xulqini boshqarishni tarkib toptirib, uni takomillashtiruvchi faoliyat sifatida talqin etadilar. Lekin o'yinlarni yagona va eng muhim asosiy xususiyati uning ta'limdagi ahamiyatligidir. O'yinlarda bolaning xulqi erkin shakllanadi va ijtimoiylashadi. O'yinlarning eng muhim jihati uning ikki tamonlama xarakterga egaligi bo'lib, uning dramatik san'atga ham mosligidir. Bir tamondan o'yin ishtirokchilari uni amalgam oshirishda muayyan nostandart vazifalar bilan bog'liq xaqiqiy faoliyatni bajarsalar, ikkinchi tamondan esa o'yinlar bu

faoliyatning aksariyat paytlarida ma'suliyatni his etgan holda haqiqiy vaziyatlardan chetga chiquvchi shartli xususiyat ham kasb etadilardi .

O'quvchilarning matematikaga bo'lgan qiziqishini oshirish. Ona Vatanimiz O'zbekistonning qadimiy shaharlari haqida bilim berib atoqli otlarning yozilishiga e'tibor qaratish orqali ona tili fani bilan bog'lash. Vatanga muhabbat ruhida tarbiyalash o'yinshart, magnit doskaga aeroport maketi chizilgan surat osib qo'yilgan. Suratda qadimiy shaharlarimiz nomlari yozib qo'yilgan bo'ladi. Sinf o'quvchilari soniga mos chiptalar tayyorlangan bo'lib chiptalarning orqa tomonida misollar berilganbo'ladi, old tomonida yo'nalishlar yozilgan bo'ladi. Masalan, Buxoro-Toshkent, Buxoro-Xiva singari. O'quvchilar misollarni to'g'ri yechsa, berilgan yo'nalish bo'yicha sayohatga chiqadi. Ya'ni o'rinidan turib poyezdcha ko'rinishida saflanib sinf bo'ylab yuradi. Videoproyektor ekranida qadimiy shaharlarning video tasviri ko'rsatiladi. Samalyot aeroportga qo'ngach, o'quvchilardan chiptalarga diqqatbilanqarash talab etiladi.O'quvchilar chiptadagi xatolikni topishlari kerak ya'ni bitta chiptada joy nomi kichik harf bilan yozilgan bo'lib ushbu xatoni topgan o'quvchidan atoqli otlar qoidasi so'raladi. Tabiat bilan bog'lashda esa videolavhada ko'rgan tasvirlari asosida suhbat o'tkazish mumkin.

Xulosa. Shunday qilib, o'yin ijtimoiy faoliyat sifatida jamiyatda muayyan vazifalarni bajaradi -boshqa tarbiya vositalari qatorida to'plangan ijtimoiy tajribani bir avloddan ikkinchi avlodga o'tkazilishini, bola shaxsining rivojlanishini ta'minlaydi. O'yinning ijtimoiy tabiatini shundan ham bilsa bo'ladiki, u faqat muayyan ijtimoiy sharoitda voqea bo'la oladi. Jamiyatning katta a'zolari bolalarning yashashi va o'sishi uchun zarur moddiy sharoit yaratish asnosida o'yinlarning rivojlanishi uchun ham ob'ektiv imkoniyatlar yaratadilar.O'yin bolalarni tarbiyalash vositasi sifatida bola tarbiyasidagi ahamiyati o'tmish va hozirgi zamonning ko'plab pedagogik tizimlarida tadqiq etilgan. Ko'pchilik pedagoglar o'yinni bola uchun juda jiddiy va muhim faoliyat sifatida baholashlari be'jiz emas.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Milliy entsiklopediyasi. Konimex - Mirzo/ Bosh tahrir hay'ati a'zolari: M.Aminov va boshq. 5-tom. T.: "O'zbekiston Milliy Entsiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyot, 2GG2.-4I8 b.
2. I.M. talabalarning loyixalash madaniyatini kompyuter texnologiyalari vositasida rivojlantirish: pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori ()...dis.-Toshkent:2GI8.-44-46 b.

3. N.R.Karimova. "BOSHLANG'ICH TA'LIM PEDAGOGIKASI, INNOVATSIYA VA INTEGRATSIYASI" Namangan-2G22 B:9-IG
4. Adizov B.R. Boshlang'ich ta'limni ijodiy tashkil etishning nazariy asoslari.- Toshkent: Fan, 1997.
5. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. O'quv qo'llanma. Qarshi.: Nasaf, 2000.
6. Boltayeva SH. Boshlang'ich ta'limda o'kuvchilar ijodiy faoliyatini shakllantirish. // Xalq ta'limi, 2004, № 3.
7. www.ziyo.uz
8. <https://fayllar.org/boshlangich-sinf-matematika-darslarida-didaktik-oyinlardan-foydalanish.html>